МИХ. ОСЬМОМИСЛ.

Польща і Україна



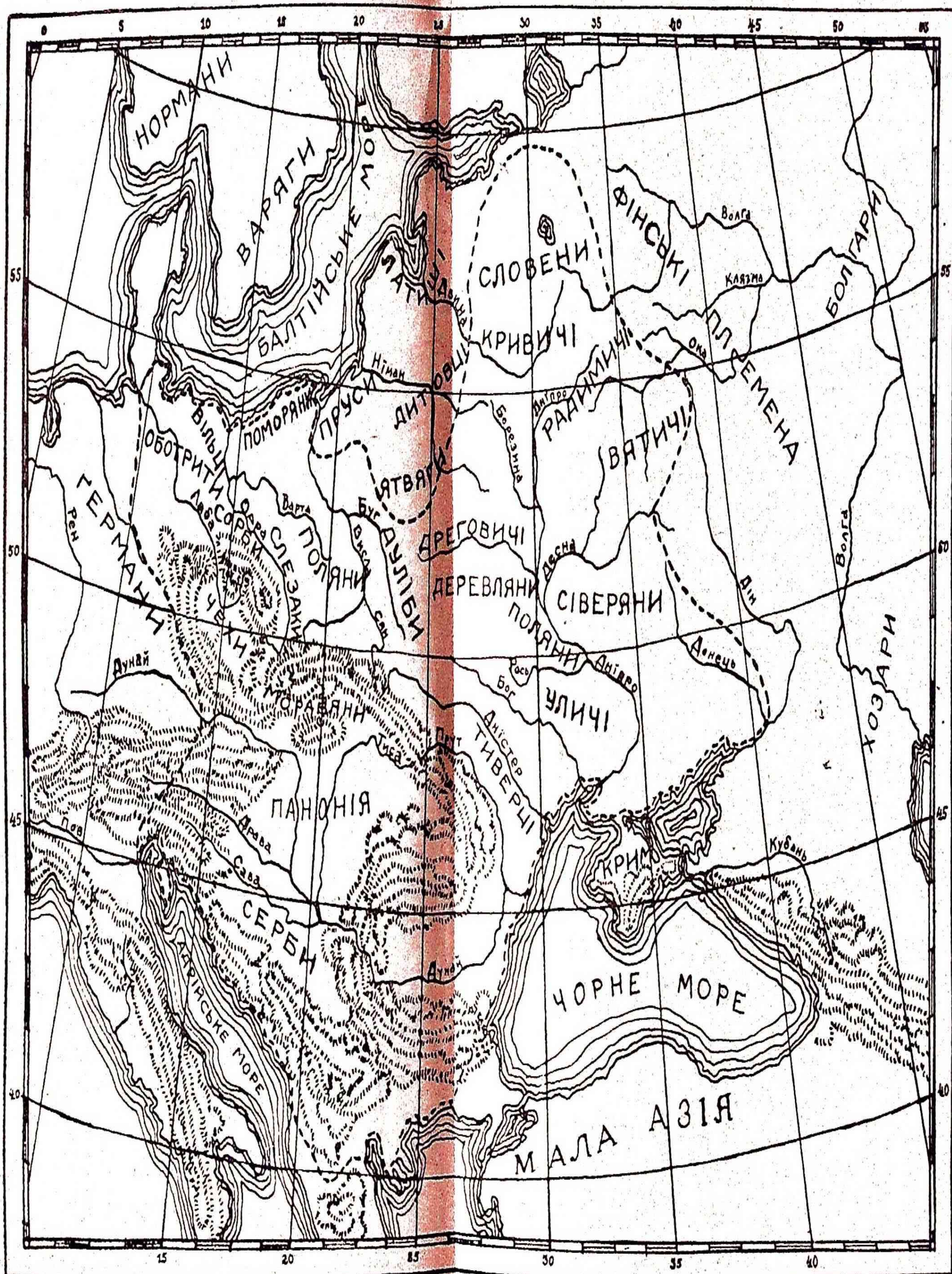
НАКЛАДОМ АВТОРА.

ВИННИПЕГ, МАН.
1945

Published by the Author.

Printed by the Ukrainian Publishing Company of Canada, Limited
210—214 Dufferin Ave. — Winnipeg, Canada.





Карта розселення словянських племен в IX і X століттях.

Галичина і
Україна

I. Історична доля.

На перший погляд здається, що Україна, друга по Московщині величиною словянська нація, пережила за тисячу літ історії найбільше лихоліття. Вона стратила свою державність кілька сот літ тому. Її сусіди розшматували поміж себе і визискували та поневолювали. Переживала ріжні лихоліття, бо не мала природних меж. Нападали на неї, бо земля її переповнена багацтвами. Анґлія, Франція, Італія, Еспанія мали природні межі, — море, або непроходимі гори стерегли їхньої окремішности і независимости, давали їм нагоду на розвій. Межі України з трох боків це степ широкий і безмежний.

Мимо того всего, що Україні було довелося переживати, український нарід використовував свої лихоліття на поширення і розселення. За тисячу літ український нарід не стратив своїх посілостей. Противно він свої оселі поширював. Ось приміри: Був час, коли українські землі, де тепер Полтавщина, Харківщина, Катеринославщина і дальше на схід, були перемінились в пустиню через напади ріжних орд зо Сходу. Українці потрапили при першій нагоді їх ще раз заселити своїм народом. Ця реклямація українських земель сотворила бувші ґубернії Харківську, Полтавську, Катеринославську. Українські поселення поширилися до Курщини, Вороніжчини, Таврії, Кубанщини і Донщини, сягаючи аж по Каспійське море, ріку Волгу та Кавказ.

Коли цариця Катерина зруйнувала Запоріжську Січ і розігнала козаків з центра України на чотири вітри, ті козаки заселили Херсонщину до Чорного моря, частини Бесарабії і Добруджу. Коли чужі пани позабирали в своє посідання найкращі землі по всій Україні, не лишаючи селянам доволі землі, то наші селяни поширили своє посідання до Зеленого Клину, Амурщини і по ріжних місцях Сибіру та середної Азії.

Хоч ці факти не приносять нам ні державности ні суверенности, то все таки ми, як шкоти, порозкидані жиємо своїм власним життям і продовжуємо історію українського народу. Роля, яку ми в будуччині ще відограємо, залежить від того, чим ми схочемо бути, до яких цілей ми будемо прямувати та що ми ще як нарід схочемо осягнути.

Навіть такі наші здобутки, як поселення наші на землях в Канаді, Арґентині, чи в Бразилії компактними масами — це свого рода здобутки.

Не така щедра була історична доля для польського народу. Західні словянські племена, котрі жили на північ від західних Карпат та на північ від чеських гір, сягаючи аж до Балтійського моря, де є теперішне німецьке місто Штетін, серед відповідних історичних відносин могли би були стати поляками так, як наші поляни, угличі стали українцями. Між тими словянами і німецькими племенами, які вже були увійшли в склад Західної Римської Імперії, також не було жадних природних меж кромі рік Лаба (Ельба), Одра, Ватра і др.

Західна Римська Імперія — то є німці — споконвіку старалася поширювати свої посілости на схід коштом словян, а тим самим коштом Польщі (в теперішньому значінню слова Польщі).

Коли теперішня Польща може мати претенсії до Ґданська і частини Поморя, яку безсумнівно замешкують кашуби, то ті самі поляки могли би були мати претенсії — колись в 9 і 10 століттях — до всіх кашубських земель, які сягали по Кеслін (Koeslin) та Штетін, як також до лужицьких сербів, що жили на північ від чеських гір та на північний захід від Шлеську, сягаючи до меж кашубів. А дальше, — коли племена. подібні до лужицьких сербів і кашубів, як поляни, висляни, мазовяни, куявяни та шлезаки могли увійти в склад польської нації, то те саме могли зробити й кашуби та лужичани, але серед прихильних на це відносин.

Тому історія Польщі заслугує в нас на особливу увагу, що від девятого століття, а головно в десятому та одинадцятому польські крулі **помагали** німцям польським військом поборювати лужицьких сербів та кашубів і віддати тих два племена німцям на поталу, знищення і асиміляцію. Під цим зглядом поляки є одиноким зо словянських народів, що помагав нищити словянську родину, та зміцнював ґерманів, історичних ворогів словян. Завдяки услужности польських королів німцям словяни поляки стратили ціле побережжа Балтику по Кеслін і Штетін. Завдяки цій услужности словянське місто Бранібор (Бранденбурґ) сталося столицею пруського королівства. Там де сьогодня Старґард (Старогород), Кеслін, Найштат (на полудне від Штетіну), Мекленбурґ, Бреслав, були колись словянські городи, де жили лю-

ди, що могли увійти в склад Польщі; вони говорили майже тою самою мовою, вірили в тих самих словянських поганських божків — Перуна, Дажбога, Стрибога, Велеса і других — як це було в племен, котрі увійшли в склад українського народу.

Сотки літ польські королі були васалями (підданими) німецьких імператорів, котрі здавен-давна постановили були поширити свої посілости на схід коштом словян. І так: німці забирали собі словянсько-польські землі, а поляків посилали завойовувати собі українські і біло-руські землі. Коли котрий польський король не виконував приказів імператора, або не піддавався його волі, то імператор мав способи такого короля позбутися. Перше всего сама коронація польських королів була в руках німецьких імператорів. Бувало так, що Польща не мала коронованих королів десятки літ. Такі некороновані королі мусіли платити німцям данину. Німецькі імператори вміли показувати польським королям грушки на вербах, щоби здобути в них дійсно щиру услугу. Найщирішими з польських королів були ті, що **помагали німцям завоювати** Бранібор, побережжа Балтійського моря (кашубів), східних прусів та частину лужицьких сербів — оботритів — котрі найзавзятіше боролися в своїй обороні.

Зате німці помагали полякам в походах на схід, на Червенські городи, на Київ. Німці піддали полякам фразу "від моря до моря", котра в німецькому розумінню значила: вступіться поляки від Балтійського моря та йдіть собі до Чорного моря. Так Болеслав Хробрий в своїй місії в напрямі Чорного моря загнався був аж до Києва і там ніби вищербив свій меч на Золотих Воротах. Цей меч є, а властиво повинен бути, ознакою щербатої долі польського народу. Одначе поляки бережуть його, як найбільшу свою історичну памятку, бо ще тоді, мовляв, 900 літ тому, вони були аж в Києві! Цей щербатий меч мабуть був мечем німецького виробу.

Ті самі німці бачили ще тоді велику словянську силу, яка розвивалася на Україні, а в Києві був осередок тої сили. Німці хотіли випередити греків в поширенню христіянства на Україну, але запізно вони були вислали до Києва свою місію під проводом епископа Раймунда, бо українці в дійсности тоді вже були христіянами та вже належали до східної частини христіянської церкви, яка для всіх практичних

цілей вже була відкинула церкву латинян за єресі. Греки були проголосили проти латинян викляття ще у 867 році по Христі. Одність церкви від 869 року була тільки формальна аж до остаточного розділу в 1054 р., котрий також був тільки остаточною формальністю.

На шахівниці цеї німецько-польської історичної гри відограла поважну ролю римо-католицька церква, відограла ролю королевої в шахах, бо нею кілька століть управляли і користувалися **німці,** їхні імператори, та німецька митрополія, яка рядила безавтономною польською церквою.

Німці, при помочі своєї церкви накрутили польські уми ще 900 літ тому так, що поляки досі були і тепер є анти-словянами. Польський сьогоднішній провід є дальше в німецькому дурмані, яким поляків напоєно ще за святого Войтіха, котрий рівночасно мав німецьке імя Adalbert-а а не Войтіха. Теперішня політика проводу польського народу це тільки продовження старої німецько-польської політики. Голос розумніших поляків, які бачили і розуміли підшкірні німецько-польські ціли, був голосом вопіючого в пустині.

До німецько-римсько-польського дурману Генрик Сєнкевич доляв свіжої отруї своїми творами, котрими забив останній цвях в польську національну голову. Сенкевич заграв на струнах польської величности, авреолі носія культури на "дикий" схід, а це не було ніщо інше, як продовження ідеольоґії круля Мєшка, круля Болєслава Хороброго, та круля Жигмонта Вази разом з його дорадниками Посевіном та Петром Скаргою.

Як би не ця політика, то українцям не було би чого ворогувати з поляками.

II. Ролі, православія на Україні і римо-католицизму в Польщі.

Православія та римо-католицизм це дві великі галузі первісної християнської церкви з централями в Царгороді для православія, в Римі для римо-католицизму. Кожна з цих галузей відограла дуже важну і свою питому ролю в історії словянських народів. Римо-католицизм прибив свою печать і дав історичний напрям полякам, хорватам, чехам, словакам та словінцям. Православія знову відограло свою ролю в історії українців, сербів, болгарів, москалів і біло-

русинів. Ці ролі почали відогравативсь в століттях девятому, десятому та одинадцятому. Кожна з тих первісних церков відограла свою ролю залежно від джерела й інтересів та якостей своїх централь, Царгороду, чи Риму. Дуже часто у цій грі політичні, економічні та державні інтереси та ускладнення були важніші, чим саме християнство.

Нашим завданням в оцім огляді буде зробити короткий перегляд того, яку ролю відограло православія на Україні, та яку ролю відограв римо-католицизм в історії польського народу.

Царгород, який був централею православного християнства тоді, коли словяни почали масово принимати Христову віру в девятому століттю, якраз тоді переживав свою золоту добу. Він був тоді осередком науки і освіти для цілого світа; він тоді був осередком християнської науки та філософії. Він славився найкращими школами і церквами. Візантійська штука була тоді осягнула найвищий щабель свого розвою. Рівночасно Візантія — Константинополь, новий Рим, Царгород — була скарбницею всего багацтва світа.

Царгород був осягнув цей шпиль розвою по довгій 500-літній внутрішній боротьбі проти ріжнородних єресей, які розбивали одність і силу східної церкви, почавши від Нікейського собору 325 р. Підчас цеї внутрішньої заверюхи була нагода на многих соборах, які мусіли відбуватися, обговорити і усталити ріжні доґматичні й практичні питання церкви. І, власне, коли це усталення, повну згоду осягнено, тоді християнство почало поширюватися між словянськими народами зразу в Панонії, потім в Моравії, а дальше і на Руси-Україні.

Християнство, яке поширилося на Україні, було питомо грецьке; воно мало свою окремішну історію і традицію, сягаючи Зіслання св. Духа в Єрусалимі.

Православна ієрархія в Греції була під протекторатом імператорів, котрі вживали церкви для державних і політичних цілей. Ціла тодішня культура була опинилася в руках церкви. Не було ніде в світі кращих шкіл, більше учених людей, як в Царгороді, коли патріярх Фотій, епископ царгородський, був задумав вислати місіонарів між словян.

Наведемо слова Мих. Возняка з "Історії Української Літератури", том І, стор. 41:

"Саме тоді утворився під проводом знаменитого ученого Фотія гурток освічених людей в Царгороді, що студіюва-

ли твори отців Церкви та грецьких і римських письменників. Під провід Фотія дістався Кирило (Константин — світське імя), що дуже пильно віддався літературним, філософічним і математичним студіям."

Патріярх Фотій вибрав братів Кирила і Методія на місіонарів і апостолів для навернення словянських народів до віри Христа.

Кажуть панонські життя святих Кирила і Методія, що Кирило, коли були його вислала до царства хазарів в справі навернення того народу на христіянство, в дорозі був знайшов Євангелію і Псалтирю вже перекладені і написані "руськими буквами". Він стрінув людину, що говорила "руською" мовою.

Брати Кирило і Методій були з роду словянами, бо походили з Солуня і знали словянську мову, якою говорили в околиці Солуня, тому легко повиучувалися і "руської" мови. Не тільки, що вивчився Кирило нашої прадідної мови, але прослідив він її азбуку, граматику, голосівки і другі букви та навчився він нею читати і писати. та поясняти прочитане.

Кирило і Методій занесли христіянство до Панонії і Моравії. В західних частинах тих країв вже були христіяни, котрі були приняли христіянство зо заходу, і ті молилися по латинськи, не розуміючи тої мови. Коли Фотій плянував поширення христіянства між словян, то він відразу мав на цілі нести христіянство для цих народів в зрозумілій їм мові. Тому христіянство братів Кирила й Методія було в рідній мові, включаючи Святе Письмо, Літурґію, Псалтир і увесь обряд церковний. Не диво отже, що христіяни, які перед тим молилися по латинськи, не розуміючи цеї мови, без короводів лишали латинське христіянство, а принимали своє рідне, зрозуміле.

Це словянське христіянство поширилося було довго перед Володимиром Великим на Україну. Осередком його було місто Корсунь. В цім осередку св. Володимир Великий приняв хрещення.

З приняттям христіянства Русь-Україна відразу дістала доступ до візантійської скарбниці культури й освіти, до філософії й літератури.

Наведемо вислови декотрих з наших істориків про користи для України з причини приняття візантійського христіянства.

Возняк в "Історії Української Літератури", том І, ст. 39:

"Візантія щойно пережила свою блискучу добу. Під культурним оглядом стояла вона високо, навіть мала перевагу над західною Европою. Візантійська християнська культура й література продовжала та перетравлювала дуже багаті засоби давньої грецько-римської культури й літератури азійського сходу."

Сторона 40:

"Візантія не тільки познайомлювала Україну з власною культурою й літературою, але й передавала східні мотиви українському письменству й українській усній словесности."

Єфремов: "Історія Українського Письменства", том І, сторона 72:

"Христова віра, що прийшла до нас з Візантії. принесла з собою новий культ: початки освіти й засоби для неї; духовенство християнське заснувало перші школи, взяло під свою руку освіту і зробилось на довгі часи малощо не монополістом письменства. Серед духовних кругів, переважно по тодішних цитаделях християнської культури, манастирях, збирається мало не вся літературна продукція перших часів."

Барвінський: "Історія Української Літератури", том І, сторона 47:

"Першу просвіту принесено на Русь разом з християнством з Візантії, подібно як і до сусідних словянських племен. Християнство введене за Володимира В. 988 р. стало державною релїґією і принялось без опору, вчасти силою княжої поваги, а вчасти тому, що вже перед охреценням Руси були в Києві християни і священики, були й книжки переложені з грецького старославянським язиком. Християнство несло за собою грамотність і письменство, спершу перекладане і наслідуване, а відтак щораз більше самостійне."

Грушевський: "Ілюстрована Історія України", Київ, 1912, сторона 89:

Володимир, "задумавши зближити свою державу з Візантією, переодягнути її блеском візантійської культури і слави, натурально мусів бажати приподобити, як мога, свої землї до візантійського життя. З другого ж боку, як добрий полїтик, міг він розуміти, як вяже його землї поширення в них нової віри з її блискучим обрядом, виробленими формами, міцно зорґанізованою ієрархією, і звязана ті-

сно з церквою книжність, освіта і артистична творчість. Міг міркувати, як скріпить політичні звязки таке розширення цеї нової церкви й ієрархії з руки княжої власти та під її охороною і опікою."

Сторона 90:

"Взагалі оці всі нові звязки... вязали тісніше між собою не тільки українські землі і племена, але поширювалися також і на землях теперішних білоруських і великоруських і затирали і ослабляли племінну, народню ріжницю, що не відчувалася довго й потім за спільною вірою, ієрархією, книжністю, правом і спільним іменем руським. Духовенство і княжа династія навіть умисно старалися приглушити все, що ділило ці народности, і недогрівати в них почуття одности."

Зо всіх наших видніших письменників і істориків один тільки Богдан Лепкий в своїй праці п. з. "Начерк Історії Української Літератури" виливає около 130 сторінок жовчі і ненависти на рахунок Візантії та її впливу на Україну. Плаче і ридає він через те, що Україна не приняла християнства від "культурного та цивілізованого заходу", а приняла його від "вузькоглядної, заскорузлої, пів-дикої Візантії", котра своїм впливом наробила немало лиха українському народові. Коли би не факт, що Лепкий кінчив свої студії в польських університетах, то не було б можливо пояснити такої крайної невіжости автора щодо історії східної та західної тодішньої цивілізації.

Цей автор заставляє нас вглянути до історії західної церкви за часів поширення християнства між словян — головно на Польщу.

Римо-католицька церква має світлі картини у своїй історії з перед десятого століття. Але почавши від панування франконського короля Пепіна, який нагородив тодішнього папу світською владою над деякими територіями Італії, — історія римської церкви починає упадати і в дійсности за майже 300 літ та церква була впала до найнищих низин. Цей факт є дуже добре відомий пересічно образованій людині. Не треба шукати за спеціялістами від історії, щоби розповіли правду про культурний і моральний стан тої церкви головно в десятому століттю, якраз того часу, коли Володимир Великий приняв християнство.

Римо-католицька церква в своїй історії навіть не пробує скривати скандалів Риму з десятого століття. Гляньте

в Католицьку Енцикльопедію, — там знайдете факти. Гляньте до істориків, признаних теперішньою римською церквою, — побачите, що в Римі тоді діялося. Можемо з повним довірям покликатися на отців західної церкви, на її теольоґів-апольоґетів. — Ось вони: Кардинал Бароній: Annales Ecclesiastici, за роки: 897 IV, 908 VI, 918 VIII, а за ним: Platina, Petavius, Luitprand, Genebrard, Herman, Barclay, Binius, Giannone, Vignier, Labbe, Du Pin.

Плятіна, автор біоґрафії папів, називає тодішніх римських папів "тварюками". Ґенебрард каже: "За 150 літ від Івана VIII до Лева IX була цілковита деґенерація їхніх предків і були не апостолами а апостатами". В 10 століттю було на римському престолі 30 папів: в кожному випадку наслідник був гірше здеморалізований від свого попередника. Бароній в своїй історії називає декотрих папів того часу проститутками, які чим підліші, тим більше власти мали. Такі папи "подоптали всі церковні канони до заніміння, декрети (попередних) папів придушували, старинні традиції проганяли, святі обичаї, старинні способи виборів найвищих понтифів уневажнювали. І яких кардиналів, діяконів і священиків, думаєте, ті тварюки постановляли?"

Багато з тих страшних тварюк поповняли рабунки, вбивства, сімонію, кривоприсягу, святотацтва, богохульства і здобували свої позиції на престіл через протекторати звичайних славних упавших жінок. Історикови вистане згадати такі імена, як Іван XII, Боніфатій VII, Григорій VII.

І власне в той час поляки "приняли" від римо-католиків християнство. Вони цего не зробили добровільно, як Моравія, Панонія і Україна. Сталося так: Святою західною Римською Імперією правили тоді німецькі імператори, котрі були римо-католиками в теперішньому значінню того слова, бо головою церкви був епископ (папа) Риму. Імператор Генрик Саксонський постановив поширити впливи своєї імперії на схід — до тих словян, з котрих повстала пізніше Польща, та до Прусії і дальше здовж побережжа Балтику. Він зібрав велику армію під знаменем Христа, але в руках мав не святе письмо з християнською наукою, а меч, і при помочі меча і вогню два роки 927 і 928 нищив словянські країни, перемінюючи їх на один великий цвинтар. Він ані трошки не ласкавіше поступив з предками поляків, як Джінґісхан поступив в свойому поході на Европу 300 літ пізніше. Він забирав словянських дітей тисячами і продавав їх на

ліцитації по німецьких ярмарках як невільників. За Генриком, 40 літ пізніше, пішов на ті самі землі другий християнин, Отто, також римо-католицький імператор з біблією — вогня і меча. Армією управляв німецький маркґраф, Ґеро, котрий зібрав був польських князів нібито на пир і тоді підступом і зрадою вирізав 30 таких провідників — словянсько-польських князів. Землі тих князів забрав під свою опіку.

Рівночасно маркґраф Ґеро привіз зо своєю армією римо-католицьких епископів і священиків і при помочі меча вихрещував польський нарід. По вихрещенню забирав тих первісних християн, поляків, в неволю і заставляв їх силою меча будувати перші польські костели. Ті, що не могли робити при будові костелів, мусіли платити дуже високу данину на покриття кошту костелів. Епископи і священство молилися по латинськи, нарід не розумів тої мови і не знав, що то властиво діється і о що ходить. Тому поганське польсько-словянське жрецтво (священство) утікало в ліси-гори і там дальше молилися до словянських божищ Стрибога, Велеса, Перуна та др.

Польський князь Мєшко (963) лишився живим по згаданому пирі. Він старався відперти німецьку інвазію. Одначе марґраф Віман розторощив армію Мєшка, а сам Мєшко втік і опинився в Чехії в короля Болеслава 1-го; той погодився дати Мєшкові допомогу, але порадив Мєшкові вихреститися на римо-католика, полишити своїх шість жінок, а взяти собі сему, дочку Болеслава, також католичку. Мєшко приняв цю диппльоматинчу раду. Рівночасно, ставши християнином, приказав своїм воєводам також повихрещуватися. Декотрі з них повихрещувалися, але ті, що були більше самостійні, відмовили послуху і збунтувалися та палили і нищили ті костели, які вже під впливом і примусом німців були понабудовували.

Тоді Мєшко попросив в німців помочи покарати своїх підданих за непослух. Розуміється, німці на таку експедицію радо погодилися.

Церква, яку німці основували в Польщі, не була залежна прямо від Риму, але від митрополії в Маґдебурзі. В Римі не було господаря, а імператори до себе горнули, собі використовували нових навернених до християнства.

Німці помагали польським королям при заведенню християнства, забрали в свої руки величезні простори сло-

вянських земель і балтійське побережжя. Польські королі помагали німецьким імператорам та королям завойовувати і нищити рідні слов'янсько-польські землі. Зате німці посилали польських королів на схід — завойовувати землі українські.

Так воно було.

Одначе поляки були вдоволені зо своєї історичної ролі, як знаряд до ширення католицизму на українських землях.

III. Зискали чи потерпіли, Україна на православію, а Польща на римо-католицизмі?

Інституція, до котрої належить цілий нарід, або велика частина народу, є рівночасно національною інституцією, мимо того, що основні цілі її є більш релігійні, або культурні — а не державницькі. В цьому розумінню уважаємо православну церкву національною організацією українців, а римо-католицьку національною церквою поляків. Розвій і добробут нації йде паралельно з розвоєм її організацій, як церква, школа, економічні підприємства, індустрія, торговля. Коли ж котра з тих інституцій підупадає, або ділає на шкоду нації — то, очивидно, ціла нація на тому терпить.

Беручи таке становище, позволимо собі переглянути деякі важніші історичні факти з історії України та історії Польщі відносно церков православної і римо-католицької і зробити оцінку та висновки щодо питань, чи Україна, як нація, скористала зо своєї православної церкви, та наскільки Польща скористала зо свого римо-католицизму — чи, може, як стратили, то хто і як стратив. На таке питання треба відповіди, бо є багато і українців і поляків, що того питання ніколи собі не ставили та віками не старалися на нього відповісти. Наша відповідь на це питання щодо Польщі є, що Польща не менше, як 500 літ, національно терпіла і тратила. Дальше, що по 500 літах, хоч римо-католицизм стався душею поляків, то все таки Польща тою своєю національною інституцією сама собі шкодила і сама себе нищила аж до 1939 року.

Основна причина тої шкідливости була в тому, що інтереси римо-католицизму і управи того ж не були польські; тому римо-католицизм в Польщі був чужою рукою, яка не

до Польщі громадила, але тягнула то до Німеччини, то до Риму. Це була чужа рука, яка після інтересів чужих на Польщу силою, мечем і огнем, християнство накладала. Ця чужа рука накладала на поляків віру, якої вони не розуміли, тому треба було сили. Ця чужа рука одною рукою давала Польщі Євангелію, а другою рукою забирала польські землі і там винищувала поляків, або асимілювала їх на німців, прусаків.

Та чужа рука німецька заставила польських королів та князів помагати німцям знищити словянсько-польський Бранібор і зробити з нього столицю Прусії, Бранденбурґ.

Та сама рука, німецька, посилала Болеслава Хороброго, насміхаючись з нього та trinkbier-ом його називаючи, щоби він завоював собі Київ і в той сам час Отто III завойовував для німців словянський полабський край та словянське побережжа Балтійського моря.

Та сама Німеччина, котра посилала Болеслава Хороброго вищербити свій меч на Золотих Воротах в Києві, заставила Болеслава помагати німцям польським військом завоювати словянське племя оботритів над рікою Лабою при Балтійськім морі.

Та сама чужа рука, німецька, заставила Мєшка II помагати німцям завоювати і знищити словянські краї лужицький та вільцинський в 1031 році. Ці краї, через ту чужу руку, для словян і для поляків пропали на віки.

Та саміська рука, німецька, заставляла поляків помагати німцям завоювати Східну Прусію, щоби прусаків пізніше знімчити і заступити Польщі дорогу до Балтійського моря.

Вона інтриґувала в Польщі, підбурюючи нарід проти короля, а короля заставляла ділати проти інтересів народу.

Одною з тих інтриґ була така: Папа Григорій VII задумав завести реформу внутрі католицької церкви, — між іншим примусити всіх священиків жити в целібаті. Проти цеї реформи виступив німецький цісар Генрик IV. Польський король Болеслав Смілий пішов за папою. Це мабуть перший самостійний крок польського короля проти Німеччини. Польська церква була тоді під управою німецької митрополії в Маґдебурґу. Над питанням жонатого, чи нежонатого священства поділилася ціла римо-католицька церква. Генрик IV був проти. Він знайшов велику піддержку проти папи в Польщі, бо польське священство до того часу

було жонате. Всі жонаті священики в Польщі пішли за імператором Генриком, а тим самим проти свого короля Болеслава Смілого. Німеччина вислала до Польщі комісію, щоби почислити священиків і провідників, котрі були за папою і целібатом. Комісія ця зробила статистику в чужому для Німеччини краю, в суверенній Польщі, проти волі короля. На першому місци на лісті противників короля записано Станіслава Щепанського, епископа Кракова, дуже поважну і впливову людину.

На початках цеї боротьби папа виграв. Імператор Генрик мусів папу перепрошувати. Тоді Болеслав Смілий осмілився покарати тих, що були проти нього. Згідно з тодішнім звичаєм за таку провину, якої допустився Станіслав Щепанський, належалася кара смерти — через відрубання рук, ніг та голови. Засуд над епископом виконано. Незадовго доля Генрика IV поправилася і папа мусів втікати з престолу в Римі, а на його місце Генрик поставив антипапу Клеменса III. Цей антипапа зараз проголосив Станіслава Щепанського мучеником і святим та приказав, щоби кожний польський король, заки буде укоронований, пішов з процесією до церкви на Скалці в Кракові і перепросив мощі Щепанського за помилку Болеслава Смілого.

Або такий випадок. По Болеславі засів на престіл Мешко II. Німці так справу вели, що в Польщі сини Болеслава між собою билися. Мешко мусів втікати до Німеччини разом зо своєю короною. Німці ту корону в нього відобрали і поставили в катедрі Аквісгранській (нинішній Ахен), де вона й до сьогодня стоїть. Поляки знову опинилися на 52 роки без короля, а князі, які управляли краєм, мусіли платити данину імператорові.

Ціла Польща в тих століттях була предметом гри між Римом і Німеччиною.

Це тільки приміри з польської історії на те, який вплив мали німці на тодішню польську державу, та як вони вживали церкви в Польщі для своїх цілей. Польща була між молотом і ковалом аж до Казимира Великого, котрий зумів не слухати ні німців ні Риму. Цей Казимир завоював Галичину і зреалізував одну з давніх мрій Польщі. Він толерував православну церкву на завойованих землях, а у Львові побудував церкву св. Юрія, на місци якої опісля збудовано теперішню катедру. Одначе Казимир завів в польських містах німецьке право, зване магдебурським, даючи кожному місто-

ви самоуправу. В цих самоуправних містах після німецького права могли голосувати тільки римо-католики. Українці були православні і через те стратили всяке право в управі своїх міст. З тої причини почалася боротьба православних громадян проти привілеїв римо-католиків на наших землях. Ця боротьба й досі не скінчилася. Взявши під увагу довший протяг часу, Польща на цім тимчасовім привілею стратила. Називаємо його тимчасовим, бо польська держава була розлетілася в 1772—1815, та в 1939 роках.

По Казимірі Великім доля католицької Польщі поправилася. Польща здобула литовські і другі українські землі через союз з Литвою. Папа почав більше з нею числитися, як з великою державою. Нарешті, коли Прусія відорвалася від Риму і пішла за Лютером, Польща таки дуже багато на тому зискала, бо вона сталася великим представником римо-католицизму серед словян. Рим дав Польщі всю свою допомогу та задумав при помочі Польщі приєднати до Риму всіх православних християн на схід від Польщі, то є Україну, Білорусь та Московщину. Оттак німці стратили, а Польща одержала всю допомогу, яку кому Рим міг дати.

В той час Рим хапався, чого міг, бо був через реформацію стратив половину Німеччини, Швайцарію, Голяндію, Данію, Анґлію, Шкоцію. Реформація грозила у північній Франції, а навіть в Італії і Еспанії. Тому Рим був в незавидному положенню. Тому в Римі й нагадали собі про Польщу, яка 500 літ була помелом в руках німців. Справа конечности, а не любови.

До помочі Римові підчас розгару реформації приступив новий чин Єзуїтів, зорґанізований спеціяльно на те, щоби рятувати для Риму те, що ще було при ньому лишилося.

Єзуїти — це чернечий чин, заложений еспанцем Ініґо Льопез Рекальде з Лойоли. Він заложив чин християнських лицарів, що мали стати в обороні церкви, яка валилася. Закон Лойоли був: Повне віддання себе справі; повне повинування законови чину; повне заперечення мати свою власну думку і власний осуд. Приказ чину вважати за приказ від Бога. Виконання приказу без надуми; посвята власного ума чинови.

Присяга Єзуїтів звучить так:

“Я обіцяю Всемогучому Богови перед Його непорочно зачатою Матірю і всіми святими, і перед тобою отче, ґенерале Товариства Ісуса, що заступає Бога, і твоїм наслідни-

кам, вічне убожество, чистоту і послушенство, що після цього візьму особливий догляд у вихованню хлопців після приписів в апостольських листах Товариства Ісуса та після конституції Товариства."

В дійсности Єзуїти взяли на себе два головних обовязки: 1) виховання молодих хлопців, — шкільництво, 2) керування політикою в усіх краях на користь римо-католицької церкви.

Щодо успіху в єзуїтських школах, то навіть вороги римо-католицизму признають їм повний успіх. Навіть славний англійський філософ Бекон сказав: "Щодо педаґоґічної частини, то найкращим правилом було би вдатися до школи Єзуїтів, бо ніхто нічого кращого не осягнув." (De Augmentis, VI. 4.)

Щодо єзуїтських успіхів на політичному полі, то ніхто не міг нище впасти. Їхня політична діяльність це ланц ріжнородних скандалів і злочинів, які і Рим мусів нераз признати — заборонами діяльности Єзуїтів в ріжних державах.

І ось тих то учителів і політиків вислав Рим цілою громадою до Польщі, щоби утвердити римо-католицизм через закладання шкіл і виховання дійсних католиків в Польщі; та через підсунення польським королям дорадників в справах державних і політичних.

Ціллю Риму було зробити з Польщі великий розсадник римо-католицизму серед словян, та через Польщу довести православних українців, білорусинів та москалів до унії з Римом.

Під цим зглядом Польща зискала на римо-католицизмі, бо дістала ролю носія західної культури на схід між невіжих православних словян.

Тепер для порівнання зробимо коротенький перегляд історії, щоби переконатися, чи Україна, принявши християнство з Царгороду, зискала, чи стратила на цьому історичному крокови.

На цю тему вже дещо сказано в попередніх частинах цеї розвідки. Одначе для рівноваги і справедливости треба дещо більше сказати і відповісти на питання, поставлене на вступі до цеї частини розвідки.

Київ приняв християнство з Царгороду без жадного насильства зо сторони східного патріярха. В дійсности межи Україною в усіх часах, чи за князівства, чи за козаччини, і Царгородом ніколи не було ворожнечі.

Князь Володимир довго застановлявся над приняттям християнства і коли традиція каже правду, то він дав нагоду всім прислати до Києва своїх послів і предложити свою справу. Тому крок Володимира був повний розваги і надуми. Він не був наслідком примусу.

Київ, по приняттю християнства від православних греків, які фактично вже були відділені від Риму ще від 867-882 років, став відразу великим осередком християнства, хоч номінально залежав від Царгороду. Українці — так скоро, як могли виховати своїх власних людей на священиків, епископів та митрополита, наставляли на ці становища своїх людей, а Царгород для України остався тільки джерелом освіти і формального авторітету. Київ, ні Україна, ні взагалі Русь, ніколи через християнство не потерпіли, а навпаки зискали; зискали з джерел культури світа, яким був Царгород. Київ дістав з Царгороду те, що західна Европа дістала з нього аж по завойованню того міста турками в 1453 році, коли грецькі учені мусіли втікати на захід і на заході позакладали перші школи грецької мови, чим дали заходові ключ до пізнання старинної грецької культури. Тому в перших роках по приняттю християнства Україна на православію тільки зискала.

Через два великих удари Київ стратив силу і повагу. Перший удар спричинив московський князь Андрій Боголюбський, котрий напав на Київ якраз на те, щоби знищити "матір руських городів", а тим самим перенести осередок на північ, де тепер Москва.

Другий удар — напад татарів в 1239 р. — знищив Київ до решти. Тоді первісна українська православна церква розбилася на дві частині. Замісць митрополії в Києві, повстали одна митрополія в Галичі, а друга в Москві.

Галицька православна митрополія ніколи не зросла до могучости і слави Києва. Через ґеоґрафічне положення та історичні обставини, землі Галичини опинилися за Казимира в руках поляків, а землі Волині і другі північні українські землі опинилися під литовською опікою. Нарешті і ті за Ягайла і Ядвіґи також опинилися під польською короною.

Царгород цій частині своїх православних навернენців ні шкодив, ні помагати багато не міг. Нарешті по завойованю Царгороду православні взагалі не могли сподіватись нічого, кромі моральної піддержки, від греків.

Від тепер історія цеї частини первісних православних

українців стала історією безнастанної боротьби проти нахабности римо-католицизму під проводом Єзуїтів, що були під охороною польських королів. Ця боротьба скінчилася розвалом Польщі, а Україна опинилася під рукою "білого" православного царя Москви. А той використав історичні обставини так, що перше понизив греків, називаючи їх апостатами, еретиками та зрадниками з причини, що греки взяли були участь на римо-католицькому соборі і голосували (з голоду) за першенством і старшинством папи. Москва з тої нагоди назвала Грецію схизматицькою і рівночасно проголосила Москву третім Римом і заступницею православного християнства. Щоби поступити по леґальному, Москва підкупила в 1683 р. патріярха в Царгороді, а той за 30 соболевих шкірок продав Москві свою юрисдикцію над Києвом.

Тепер Москва почала так правити українською церквою, як Рим і Німеччина правили церквою польською за Мєшків, Болеславів і Казимирів.

Тисяча літ християнства не багато дали полякам та українцям науки Ісуса. Дали панування, поневолювання, переслідування, або використовування їх для чужих цілей.

IV. Два гриби в один борщ.

Історичні події склалися були так, що Польща хотіла два гриби в один борщ. З одної сторони Рим вибрав Польщу за чинник, через котрий мало дійти до зєднання між східною та західною церквою, а властиво, щоби за посередництвом Польщі переконати українців, росіян, білорусинів, щоби вони признали першенство і старшинство римського єпископа. З другої сторони Польща при цій нагоді задумала осягнути верховодство між словянами східної Европи, поставити польського короля на престіл в Москві і вбрати його в корону Мономаха, то є в корону царя.

Римові треба було докінчити те, що не вдалося докінчити на Фльорентійському соборі. Треба було відновити престіж папи в Римі, бо реформація забагато пошкодила авторітетові видимого голови церкви.

Щоби врятувати те, що ще було Римові лишилося, скликано до Тренту собор католицької церкви (1645-63), на котрому сконсолідовано становище Риму. Постановлено за-

ведення ладу і порядку внутрі церкви через реформацію внутрі її; через поставлення науки церкви на певніший ґрунт, а між тим признання авторітету папи, як голови церкви; це дало основу до пізнішого признання папи на соборі у Ватикані в 1870 р., як непомильного в справах моралі і віри.

До помочі Римові явився чин Єзуїтів, про що ми згадали в попереднім розділі.

Тимчасом протестанти протестували не тільки проти німецького імператора та Риму. Вони зачали протестувати й одні проти других, таких же реформаторів, як самі. Через брак виразного становища та сталого розуміння науки Христа, протестанти самі себе більше нищили, чим нищив їх Рим з допомогою Єзуїтів.

Серед цеї реформаційної революції появився великий протестантський остров між західною Німеччиною (включаючи Баварію) і католицькою Польщею зо сходу. Німецькі впливи і польська державність зискали. Польща перестала бути знаряддям в руках німців, як давніше. Польща в дійсности здобула собі суверенність.

Україна і частина Білоруси були тоді частиною польської держави на основі договорів: Кревського з 1385 р., Городельського в 1413 та Люблинського в 1569 р. Українці мали конституційні ґарантії в справах віри і льокальної автономії. Ці договори були на дорозі плянам Риму і Єзуїтів. Треба було їх знехтувати і понизити становище православної церкви. Треба було сотворити таке положення, щоби самі люди захотіли унії. Польща, під впливом Єзуїтів, робила все, що можливо, щоби понизити православних. Історія цеї доби є занадто добре відома кожному свідомому українцеви. Відома вона також і полякам та греко-католикам. Політика Єзуїтів в Польщі при заведенню унії була основною причиною розбиття Польщі.

В 1575 році поляки вибрали на свого короля семигородського князя, Стефана Баторія, з наперед зробленим порозумінням, що він ожениться з польською княгинею, сестрою помершого короля Зиґмунта Авґуста. Баторій не знав польської мови і послуґувався латиною на польських соймах. Мимо того він сказав полякам, що він вибір приняв, але не хоче бути королем мальованим. Не знаючи народньої мови держави, в якій він королював, Баторій не знав багато про льокальні амбіції, пляни та інтриґи; тому старався

бути справедливим. Він був королем старого типу, котрого головне заняття було провадити армію підчас війни.

Тоді в Москві був царем Іван Грізний. Цар Іван був людиною незвичайно здібною. В молодших своїх літах він був добрим адміністратором. Одначе, по смерти своєї дружини Іван стратив рівновагу ума і перетворився на жорстоку звірюку. Підозрівав найкращих бояр за зраду і жорстоко карав їх. Для оборони своєї особи і царського престола він зорґанізував спеціяльну поліцію, яку називали урядово опричниками, і ця поліція, неначе комуністична чека, не перебирала в способах. Досить було, щоби цар вказав пальцем на особу, яку він забажав знищити, а поліція виконала волю царя. Населення московського царства не було вдоволене таким станом річи і готове було дати свою лояльність кому іншому, а не півбожевільному цареви.

Баторій бачив для Польщі нагоду, як не забрати в польські руки Мономахову корону, то бодай поширити межі Польщі далеко на схід. Тому Баторій майже проти волі лінивої провідної польської шляхти зібрав стотисячну армію, зложену з поляків, німців, семигородців, французів і італійців і приготовився до нападу на московське царство.

Почули наші козаки запорожці про приготовання Баторія до війни і вислали до нього делеґацію, яку він, здається, стрінув у Львові. Козаки вимогли в короля, щоби він не нарушував їхніх прав, які були вложені в українсько-польські договори. Кромі цього хотіли, щоби король признав їх за лицарів, і тим самим дав їм шляхотський стан та поставив перед законом на рівні з польською шляхтою.

Король на ці умови погодився і так повстала численна нова українська шляхта поруч старої української шляхти ще з княжих часів.

Москалі на Баторія чекали, бо хотіли увільнитися від свого тирана. Баторій рушив на московські землі; забрав Псков і Великі Луки та прямував на Новгород. Здавалося, що не було опору.

Цар, хоч на-пів божевільний, таки умів думати. Він післав до Риму, до папи, делеґатів і дав через них папі пропозицію зорґанізувати всіх християнських монархів в ліґу, в якій папа буде духовним провідником. Він приобіцяв папі повести Росію до унії з Римом; доказував, що небезпека для Европи і християнства походить з Туреччини та що Ба-

торій дійсно є турецьким висланником, що має поширити турецькі пляни і впливи.

Папа повірив в ці байки, а головно втішився, що аж тепер і то дешевим коштом дістане Москву до унії з Римом. Тому папа приказав Єзуїтам в Польщі конечно вплинути на Баторія, щоби він заключив мир з Іваном Грізним, а зараз по заведенню мира папа вишле до Москви делеґацію в справі теольоґічних питань. Баторій не вірив в інтриґу Грізного. Він хотів з армією йти на Москву, де московські бояри чекали нагоди передати йому царську корону. Єзуїти — Поссевіно та Скарґа — лазили за королем, як тіни, але не могли зломити постанови Баторія.

Нараз прийшла до Баторія вістка, що польський маґазин стрільного пороху вибух нібито через недбалість. Король не міг без пороху продовжати війни і був приневолений підписати мир.

Зараз по завішенню зброї Поссевіно поїхав зо своїми делеґатами до Москви. Одначе в Москві проти тої делеґації ніхто не вийшов, ніхто не зробив приняття, яке належиться послам чужої держави. Ніхто не приготовив їм паради, ніхто не пізнавав їх. Нарешті сам цар показався перед делеґатами, але не урядово, тільки приватно. Замісць військового строю, він був убраний у звичайне одіння. Замісць царського жезла в руці, він держав свою славну палицю, закінчену острим залізом зо споду. Цею палюгою цар досі вбив власноручно не одного боярина на смерть. Історія каже, що цар навіть свого рідного сина нею вбив.

Поссевіно почав свою промову, що, як слуга Ісуса Христа, прийшов переговорити "теольоґічні" справи. Цар, почувши, що Поссевіно назвав себе слугою Ісуса Христа, пустив свою палицю понад голови єзуїтів і почав свою відповідь оттак:

"Как ето может бить, что би такой сукинсин, желающій уходіть за слугу Христа, імел обритую бороду, каґда Хрістос і апостоли носілі бороди."

Поссевіно зложив на груди руки в хрест і спокійно слухав царської промови, поки не проминула лють царя. Тоді заговорив Поссевіно, ... але "говорила бісова собака і нічого не доказала", казали москалі. При закінченню цеї історичної сцени, цар подав свою руку Поссевінови, аби її поцілував. Поссевіно це "з приємністю" зробив. Так покінчили-

ся теольоґічні переговори Єзуїтів з православним царем. Поссевіно був радий, що його не втопили, бо підчас царської милословної промови опричники кричали: "Утопити його!"

Баторій більше вже не воював з Москвою. Прожив ще кілька літ і умер у зневірі в 1586 р.

Ця картина показує, які заслуги мають Єзуїти в розумних поляків. А Єзуїти були виконавцями папської волі і приказів.

Історія Польщі має багато подібних примірів. Та ми не маємо на цілі писати польської історії. Щоби представити справу, як слід, позволимо собі згадати дещо про діяльність Жигмонта Вази, короля Польщі, що королював по смерти Баторія.

Жигмонт III Ваза дістав корону в Польщі тому, що його мати, Катерина, була сестрою короля Жигмонта-Августа. Жигмонт Ваза родився в Швеції і також майже не знав польської мови. Дістав виховання в єзуїтській школі і був більшим Єзуїтом, як ґенерал єзуїтського чину. Цей король перемінив був польську державу на єзуїтське знаряддя. Він піддержував будову єзуїтських шкіл, які були появилися в усіх головніших містах державй. Він не королював, але був виконавцем єзуїтських приказів. Єзуїти, програвши справу в Москві, бо до нічого не договорилися з Грозним в справах "теольоґії" та не створили там унії, постановили перевести справу унії на Україні. Щоби цього доконати, то перше всього українські православні епископати обсаджував уряд людьми негідними, іґнорантами, грошелюбами. Коли так заповнено епископські престоли, тоді дано епископам пропозицію приняти унію, а уряд зате дасть тим епископам місце в сенаті, на сеймах і в уряді нарівні з епископами римо-католицькими.

Єзуїти вжили всіх можливих способів, щоби свою ціль осягнути. (Про це читайте Історію України — Грушевського, Аркаса, чи Дорошенка). Нарешті православні епископи в 1592 році порозумілися в справі унії і погодилися підписати признання старшинства папи над православною церквою. Вислали потайно двох епископів до Риму, котрі й підписали акт унії з Римом.

Коли понижений, поневолений і упосліджений православний український нарід про це довідався, він відразу ви-

словив своє обурення проти свавільного і безправного акту епископів. Скликали собор церкви до Берестя, на якому було около сотки тисяч делеґатів, священства і народу. Цей собор однодушно відкинув пропозицію унії, осудив епископів і уневажнив цілий акт унії.

Епископи боялися навіть прийти на собор церкви. Вони відбули свій окремий собор під протекцією уряду; там вони дальше стояли за унією. Польський уряд Жигмонта Вази зіґнорував собор церкви, а признав собор епископів, як леґальних представників церкви, і піддержав акт унії.

В цю справу вмішався патріярх, що поставив православних епископів на місце зрадників. Декотрі з давніших епископів — щось пять з сімох повернули до православія і висловили свій жаль за "помилку", яку зробили. Запорожські козаки стали в обороні православної церкви.

Єзуїти в Кракові були уплянували ще одну штуку проти Москви. Вони знайшли якогось монаха, Отрепієва, котрий вдавав, що він є рідний син Івана Грізного, Димитрій, та що йому, а не кому іншому належиться корона Мономаха. Жигмонт признав ґенеольоґію цього монаха і його претенсію. Ради "справедливости" король нібито погодився дати претендентові Димитрієви військову допомогу. Треба було Жигмонтові козацької допомоги. Тому Жигмонт нібито погодився на поворот православія на Україні. Плян, одначе, був у нього інший. Він задумав дістати московську корону в руки претендента Димитрія, а потім при Димитрієви завести в Москві унію; коли це вдасться, то й Україна ще раз на унію поверне.

Жигмонт вислав армію під управою свого сина Володислава, якому й вдалося дістати Москву в свої руки. Польський гетьман (головний командант) Жолкевський був дійсним командуючим. Жолкевський проголосив Володислава Жигмонтовича царем Росії. Забули Єзуїти, з чого почали. Везли до Москви Димитрія, а діставшись там, зробили Володислава царем.

Одначе московці збунтувалися, Володислава прогнали, а на царя вибрали Михайла Романова.

І ще раз спроба єзуїтів увінчалася невдачою.

Польська розумніша шляхта була проти єзуїтської політики Жигмонта Вази. В державі панував неспокій і було

багато заворушень. Польська повага потерпіла за границею, а в нутрі Польщі через політику Єзуїтів витворився хаос, який закінчився Хмельниччиною і розбиттям польської могучої держави.

Навіть сама Італія ніколи в своїй історії більше не зробила з себе жертви ради панування папи в Римі, як Польща. Важне те, що Польща нічого ніколи на цій єзуїтсько-римській політиці не зискала, а кожний раз і все тратила. Одначе кажуть, що віра сліпа. Не диво, що історія Польщі пішла не вулицями, а заулками.

Зрештою історія така учителька, що нікого багато не навчила. І наша українська історія не багато нас навчила.

V. Дійсний українсько-польський фронт.

Дійсний українсько-польський фронт не є ні на лінії Корзона, ні на етноґрафічній українсько-польській межі. Хто уважає лінію Корзона за сук цілої справи, той стоїть так близько ліса, що бачить дерева, але ліса не бачить. Українсько-польський фронт це дуже малесенька частина загального фронту в боротьбі між словянами з одної сторони, а ґерманами і романами з другої: одним словом Східної проти Західної Европи. Ворожнеча між українцями і поляками сягає поза наші етноґрафічні межі та поза Київ і Варшаву. Польська нахабність в старанню опанувати наші землі і наша ненависть до поляків мають поза собою більше, як тисячу літ сумної історії. І наша ненависть і польська нахабність це довга драма в театрі, котрим чужі управляють. Німці і Рим стараються зробити собі місце на словянських землях і цькують поляків проти українців, хорватів проти сербів, словаків проти чехів, а самі в той сам час захоплюють наші землі в своє посідання, словян опановують, винищують, або асимілюють.

Це все ясне, як сонце, одначе словяни через свої льокальні фронти, особисті ненависти, підрядні ціли, не хочуть бачити цеї великої правди. Хто нашому вислову не вірить, хай пробує переконати хорватів, що як впаде Югославія, то завалиться й Хорватія. Словаки думають собі, що вони Бог-зна якої штуки втяли, коли розбили Чехословаччину, а українці чулися незвичайно вдоволеними, коли німці і чехів і поляків розбили. Мовляв: хай моя жінка знає, як мене бють.

VI. Словяни, Рим і Італія.

Тисячу літ тому не було України, ні Росії, ні Польщі, не було других теперішніх словянських націй. Були численні словянські племена, які заселили були Европу приблизно оттак:

(Хай читач візьме перед себе мапу (карту) Европи, щоби зрозуміти дальшу частину цеї розвідки.)

Починаючи на побережу Чорного Моря на північний захід від Царгороду (Константинополя), межа словян йшла приблизно на полудневий захід до Еґейського моря; відтак побережжам Еґейського моря на захід аж поза Солунь (Сальоніку); звідси на північний-захід нерівною лінією до берегів Адрійського моря; потім здовж берега Адрійського моря на північний захід до теперішнього міста Трієсту, а з Трієсту на захід поза Венецію; відтак на північ через італійську провінцію Удіне аж до полудново-східного Зальцбурґа; звідси — менше-більше на північний захід до теперішніх чеських меж і дальше аж до ріки Везери в Німеччині; потім на північ в околиці Гамбурґа і до полудново-східної Данії. Врешті на схід здовж побережжа Балтійського моря до Східної Прусії.

На захід від полудневих словянських племен були останки славної Римської Імперії; на захід від Адрійського моря, на захід від словянських країв та від Чеських гір жили прабатьки теперішніх німців, котрі тоді ділилися на множество племен.

Наші словянські прабатьки не мали великих держав, але коли на них натискали гуни і другі народи, що приходили з Азії, а між ними й мадяри, вони вміли орґанізуватися і посувалися дальше і дальше на захід. Словяни, котрі жили на північ від теперішніх чехів, натискали на саксонців, анґлів і ютів, так що ці втікали за море і шукали притулку на Британському острові, котрий номінально належав до Риму, хоч не було на ньому римського війська і не було кому його перед анґлями і саксонцями боронити. Ця мішанина ріжних німецьких племен з британськими тубильцями стала основою теперішньої Анґлії.

В той час полудневі німці по завойованню Риму зуміли здержати аґресивних словян при помочі християнства. Першою їх жертвою впали краї, заселені словінцями (Удіне, Ґориція, Істрія, Країна, Стирія і Каринтія). За ними християнство поширилося з митрополії в Аквілеї до Хорватії. Латиняни засимілювали ломбардів, то є німців, що осіли в теперішній північній Італії і словян околиці Венеції і Удіне; рівночасно німці засимілювали майже всі словінські землі. Сьогодні в усіх згаданих словінських краях лишилося менше, як два мільйони словінців.

(Гляди: Словянський Світ — Дорошенка; Encyclopoedia Britannica — статті про Словян, Ґотів і Ґерманію, та авторів і авторітетів, на котрі Дорошенко і Британніка покликуються.)

Все те сталося давно. А що діялося в наших часах?

Мусоліні використовував кожну нагоду, щоби цькувати хорватів проти сербів, а сербів проти болгарів і рівночасно плекав для себе як союзників, мадярів, щоби на випадок потреби міг ударити на словян з двох сторін і остаточно разом з мадярами поділитися словянськими землями. Щоби стати ногою на Балкані, Мусоліні наскочив на Альбанію, а вже підчас війни напав на Грецію, аби її завоювати.

Римська церква також доливала оливи до вогню між православними сербами і римо-католицькими хорватами і словінцями. Мусоліні вживав римо-католицизму для поширення італійського впливу на словян. По розбиттю Югославії проголошено італійського князя королем Хорватського "королівства".

Імперіялістична Італія була великою приятелькою Польщі, а папа римський навіть уважав Польщу за свою другу "батьківщину".

Через Італію і Рим Польща мала піддержку в Лідзі Націй. Італія причинялася до того, щоби Ліґа Націй іґнорувала відклики українців до Ліґи Націй з причини кривд, які Польща робила українському народові. Польща була в союзі з Німеччиною аж до кількох днів перед тим, як Гітлер наскочив на ню в 1939 році. Італія була полудневою частиною німецько-італійської вісі. Польща була привязана до політики Гітлера і Мусолінія. А Гітлер і Мусоліні шукали "лебенсравму" коштом словян. Таким робом Польща перед 1939 роком була в союзі з тими, що хотіли коштом сло-

вян поширити свої посілости. Польща була справді на дорозі Німеччини до Росії і до України. Ціль Гітлера була розбити Росію і забрати собі українські багацтва. Одначе Польща до останньої хвилі свойого існування служила вірно Італії і Римові, Гітлерові і Німеччині, не зважаючи на те, що вона перша була призначена на те, аби впасти під німецьким обцасом.

VII. Словяни і Царгород.

Коли на заході німці відсували словян назад на схід, безпощадно їх нищили та стопа за стопою завойовували словянські землі і народи, то рівночасно вони при помочі Риму підсували їм Біблію і християнство в латинській мові і при помочі церкви асимілювали їх.

В той сам час на сході християнство добровільно, без насильства поширювалося на східно словянські землі, які були близько централі Східної Римської Імперії. Самі словяни бачили вищість науки Христа і віри в одного Бога і з власної волі черпали зо скарбниці грецької культури. Неначе в перших віках християнської історії, за апостольських часів, город за городом, громада за громадою наверталися до християнства.

Західна Римська Імперія мала претенсії до зверхности над провінціями (тоді заселеними словянами) Панонією, Моравією, Чехією, Іллірією. Одначе, як було сказано в першій частині цеї розвідки, Царгород, по думці Фотія, постановив був вислати між словян своїх апостолів, проповідників християнства, Констянтина і Методія. Перед їхнім прибуттям зо своєю місією, християнство між словянами було вже доволі поширене. Словяни вже мали власне письмо і книжки богослужбові в рідній мові. Констянтин і Методій пішли майже на готове поле сіяти, орґанізувати і консолідувати зорґанізоване. (Гляди: Огієнко, Життя св. Констянтина і Методія, як також: Повстання Азбуки й Літературної Мови в Словян.)

Діяльність західного Риму і східного Риму (Царгороду), це були два інші світи, діяґонально противні способи. Одні ширили християнство силою огню і меча, в чужій мові; другі, добровільно, без насильства, на рідній мові віруючих. Тому без пророцтва можна було сподіватися, що Царгород побє Рим в місійній роботі.

Християнство поширилося в Македонії, Панонії, Моравії, Іллірії, а навіть Чехії неначе степовим огнем, в коротенькому часі. Словяни, котрі вже були християнами на латинському обряді, масами переходили на словянський обряд. Це, приміром, зробили чехи. Християнство поширилося аж до польської й української частини Галичини. Дієцезія еп. Методія сягала поза Краків і на сході до ріки Стир.

Німці й Рим затрівожилися. Треба було острих способів, щоби припинити роботу Царгороду.

В Царгороді зайшла переміна в уряді. Василь Болгарин, що був конюшим в стайнях імператора Михайла (то є чимсь в роді команданта царської кавалерії), зібрав одної ночі банду розбишак, таких як сам, і вигубив цілу родину царгородського царя Михайла, включаючи і його самого. Тоді Василь проголосив себе царем. Ніхто з чесних людей не міг такого злочину нахабникови простити. Не могла церква, під проводом високо-умного і шляхотного патріярха Фотія злочину промовчати. Здавалося, що повстане революція і проженуть нахабника, Василя. Одначе Василь вдався до папи в Римі і той признав Василя за правного імператора. Тоді, як і тепер, держава признавала уряд другої держави, а папа вже був світським володарем Риму. За це признання леґальности треба було відплатитися папі. Василь скликав собор Східної Церкви, на котрому взяли участь делеґати папи Риму, і цей собор скинув Фотія з патріяршого престола, а привернув на патріярха Ігнатія, що був скинений убитим царем Михайлом за злочин зради держави.

Патріярх Ігнатій був вдячний Римові за повернення йому патріяршого престола, він мусів відплатитися свойому добродієві, папі в Римі. Він мусів з вдячности приобіцяти припинення місії Констянтина і Методія.

Рівночасно німецькі епископи нібито запротестували до папи проти Констянтина і Методія якраз через те, що вони влізли в чужі дієцезії без дозволу тамошніх епископів. Папа покликав Констянтина і Методія до Риму на суд, закидаючи їм єресь, бо, мовляв, проповідували християнську віру в чортівській мові. Одначе робота святих Констянтина і Методія була понад всяку критику і справа пішла так, що формально не засудили їх. Навпаки, сам папа, коли побачив нагоду дістати навернених ними словян під свою юрис-

дикцію, ще й похвалив їх. Все таки як раз Констянтин приїхав до Риму, то більше звідти не вернувся в свою дієцезію. Там, здається, замкнули його до манастиря, де дали йому нове імя, Кирила, і в манастирі він умер.

Німці дальше уважали роботу Констянтина і Методія за діявольську. Двісті літ по смерти Констянтина на соборі Західної Церкви в Сальоні, в 1060 році, цей собор осудив роботу Констянтина і Методія, як еретичну, а словянську азбуку офіційно проголосив чортівським винаходом, бо, мовляв, Бог дозволив, щоби Боже слово поширювалося по світу тільки в трох мовах: жидівській, грецькій та латинській. Всі інші мови — це чортівська видумка і цеї чортівської видумки треба позбутися.

Рим, вспівши поставити в Царгороді царем чоловіка, що був римській політиці на руку, і примусивши Констянтина і Методія уступитися з місіонерської праці між словянами, післав німецьку армію знищити Моравську словянську державу. Забрало німцям десятки літ, щоби це зробити. Побивши моравців, німці поставили в Моравії на короля людину, яка готова була їм вірно служити. Як це сталося, то чехи зараз повернули на римський обряд. Коли моравці ще тріпалися в самообороні, німці увійшли в союз з новоприйшовшими дикунами, мадярами, і разом з ними знищили рештки моравської словянської держави. Покінчивши з моравцями, німці взялися до знищення других словян, які були на захід від Польщі. Це їм вдалося без великих труднощів і вони нарешті опанували й поляків.

Тисячу літ тому та сама Німеччина, той сам Рим і ті самі мадяри були ворогами словян, що й сьогодня.

(Читайте: Bury's, History of the Eastern Roman Empire; Gibbon's, Decline & Fall of the Roman Empire; Neanders General Church History; Robertsons, History of the Christian Church; Milman's, Latin Christianity; Krasinski, Walki Religijne w Polsce; Krakowski, Polska a Rzym; Лебедев, Исторія Разделенія Церквей в IX, X і XI вѣках.)

VIII. Почування ґерманської вищости.

Ґермани мають почування вищости не тільки супроти словян: їхнє почуваня вищости відноситься до всіх народів пропорціонально до того, скільки в даного народу є менше німецької крови. В котрого народу нема німецької

крови, то про нього вони думають, що він засуджений історією на погній для німців. До найнищої катеґорії народів, по їхній думці, належуть словяни. Ні один з них не є відповідний бути історичним народом, тому всі вони і кожний з них засуджений на погній для пануючої німецької раси. Одна Росія вміла збудувати державу. Одначе вона вспіла це зробити завдяки лекціям, які дістала від монголів, завдяки династії Рюриковичів, які походили з варягів (а варяги були споріднені з німцями і, на ділі, здобутки варягів, це здобутки ґотів, а ґоти то німці) і завдяки німцям, що від Петра Великого помагали керувати Росією. Всі інші словянські народи, це народи неісторичні, а неісторичні народи, то така зараза, що чим скорше з ними покінчити, тим краще. Це не є Гітлерова філософія. Перед Гітлером були другі німці, що так само писали, так само думали і так само, як Гітлер, вчили. Поверх сотки літ тому написав Геґель Філософію Історії, а в ній ясно як сонце, є все те, що Гітлер написав в "Майн Кампф". За Геґелем пішли: Трайтшке, Бісмарк і Гітлер. Ріжні люди, але релиґія їхня одна і та сама.

Претенсії німців-ґерманів супроти світа в коротці менше-більше такі: Рим, Західна Римська Імперія, впав під напором німців ще тоді, коли німці були варварами. Коли ґоти, варвари, могли завоювати Рим, то вони мусіли бути здібнішими і розумнішими від тодішніх цивілізованих римлян. Латинська раса впала під напором вищої ґотійської раси. Сьогоднішня Італія — це в великій мірі нащадки ґотів, бо ломбарди, то ґоти, що осіли в теперішній північній Італії; вони є основою теперішньої італійської нації. Вони вплинули на латинян настільки, що латинська мова змінилася на теперішню італійську. Вони є хребтом Італії. Ґоти осіли не тільки в північній Італії. Вони зайшли й до Еспанії і Портуґалії. Ґоти є основою тих двох націй так само, як є основою Італії. Ґоти осіли були в полудневій Франції (Ґалії) і в північній Франції ґоти перемогли. Від ґотів (франків) Франція дістала свою національну назву. Якби не німці, то неісторичні ґалійці не були б нічого досягнули. Всі досягнення Франції відбулися завдяки німецькій крові французького народу.

Не треба й додавати, що Анґлія і всі анґлійські досягнення також стали можливими виключно завдяки німецькій крові. Відомо, що анґлі, саксонці і ютляндці — це німці, ґоти, котрі переселившися до Британії, поставили основи теперішньої Великої Британії. Скандинавці так само потом-

ки ґотів-німців, так що коли говоримо про варягів, то треба розуміти німців. Одним словом, німці, по їхній думці, є одним і одиноким народом, котрому судила історія забрати в свої руки управу над цілим світом. Теперішня війна є наслідком такого німецького думання.

Щодо словян, то німецькі погляди є менше-більше такі:

Ґоти замешкували колись всі польські землі на захід від Висли. Тому німці мають право прогнати поляків на схід поза Вислу до Білоруси, до колиски словян.

Ґоти жили колись в тих краях, де тепер Румунія, Болгарія, Угорщина, Словаччина, Чехія. На основі німецької філософії, німці мають право забрати собі ці землі назад, коли тільки трапиться їм на це нагода.

Ґоти, мандруючи по Европі, жили короткий час на українських землях на північ від Чорного моря, включаючи Крим і Карпатські гори. На основі тої самої філософії їм на основі історичного права належиться Україна.

Щодо Росії, то й до неї німці мають право. Перше тому, що Рюриковичі були варяги, а варяги, то ґоти. Перша царська родина до 15 століття була з походження німецька. Друга царська династія Романових також знімчилася після Петра Великого.

Коли це все, що тут сказане, є фактом, то яку рацію можуть мати котрі небудь зо словян йти разом з німцями і надіятися на те, що німці їх "визволять". Словінці, хорвати і поляки найбільше на своїх побожних надіях завелися. Чехи прозріли. Вони були перші, що свідомо пішли за німцями проти других словян і словянських інтересів, але сьогодня вони мабуть мають найкраще вироблений погляд на словянське питання. Вони знають, що як цей раз програють словяни, то програють вже останній раз.

Поляки не навчилися нічого зо своєї історії. Як що Осубка-Моравський живе своїм розумом, то він хіба один-одинокий поляк на провідному становищі, що бачить будучність Польщі. Ця будучність не є з Німеччиною, а проти Німеччини. Якби повстала нова Польща, така як була перед 1939 роком, то так своїм положенням, як і своїм звязком з Римом, ця Польща буде дальше німецьким сателітом, як в минувшині. Польща така, як була, мусіла би бути німецьким мостом на шляху дальшого походу проти словян.

ЗМІСТ.

то
думи
абр
є ня

